

Sitran yliasiamies Esko Aho
Kansalaisjuhlassa Nivalassa sunnuntaina 4.5.2008

Kyösti Kallio kuului niihin kansalaissodan aikaisen Suomen johtajiin, jotka sekä tunnistivat että tunnustivat kapinan taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset epäkohdat. Syvin katkeruus kumpusi maanomistusolojen epäkohdista. Torpparit olivat turhautuneet epävarmaan asemaansa ja luvattujen uudistusten viivästymiseen. Vielä kehnempi oli maaseudun nopeasti kasvavan tilattoman väestön asema.

Kyösti Kallio oli paitsi näkijä myös tekijä. Hän nousi veljessodan jälkeen toteutetun maareformin voimahahmoksi. Hänen merkitystään kuvaa hyvin se, että maan hankkimiseksi tilattomalle väestölle säädetty laki ristittiin Lex Kallioksi.

Maanomistuksen osittainen uusjako herätti ankaraa vastustusta, mutta se toimi. Itsenäisten tilallisten määrä kasvoi voimakkaasti, maataloustuotanto kehittyi ja kansakunta eheytyi.

Kun Neuvostoliitto vuonna 1939 hyökkäsi Suomeen, se kohtasi kansakunnan, joka halusi yksissä tuumin puolustaa vapauttaan ja yhteiskunnallista järjestystään.

Kansalaissodan jälkeen toteutettu maareformi toimi samalla esikuvana viime sotien jälkeen toteutetulle karjalaisen siirtoväen ja rintamamiesten asuttamiselle. Jälleen poikkeuksellinen tilanne pakotti käyttämään poikkeuksellisia keinoja.

Etenkin jälkimmäinen maanomistusolojen järjestely tuotti varmasti tulevan maatalouspolitiikan kannalta epäedullisen tilarakenteen, mutta yleiset yhteiskunnalliset edut olivat vastaansanomattomat. Epäilen, olisiko yhteiskuntajärjestyksemme kestänyt, ellei siirtoväkeä ja rintamalta palanneita kyetty nopeasti sitomaan omaan maahan.

Sekin oli omalla tavallaan sovintopolitiikkaa.

Maareformin heijastui myös hyvinvointivaltion rakentamiseen. Teollinenkin Suomi uskoi oikeudenmukaisuuden ja yhteisymmärryksen vaativan voimavarojen uusjakoa. Nyt vain tärkein tuotannontekijä ei enää ollut maa vaan työ ja pääoma.

Teollisen Suomen työmarkkinoiden tai sosiaaliturvan ja verotuksen kehittämisen peruseriaatteen tulisi mahdollisimman tasainen tulonjako. Tilastot todistavat, että se myös toteutui. Teollisesta Suomesta valtion vahvalla myötävaikutuksella pienten tuloerojen ja yhtäläisten oikeuksien yhteiskunta

Perinteinen teollinen Suomi alkaa sekin olla historiaa. Elämme rajattomassa maailmassa, jossa osaaminen on noussut ylivoimaisesti tärkeimmäksi tuotannontekijäksi. Kansallisen eheyden vaalimisen reunaehdot ovat menossa perusteellisesti uusiksi.

Miten globaalin osaamisen vaatimukset käyvät yksiin kansallisen eheyden ja oikeudenmukaisuuden ihanteiden kanssa? Pakottavatko kilpailun ja tehokkuuden vaatimukset luopumaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoittelusta?

Jälkimmäiseen kysymykseen on mielestäni helpompi vastata. Tehokkuus ja tasa-arvo eivät sulje toisiaan pois vaan ne ovat toistensa edellytyksiä.

Sitä vastoin kysymys osaamisen ja oikeudenmukaisuuden yhteydestä on paljon visaisempi.

Maanomistuksen eriarvoisuutta oli suhteellisen helppo tasoittaa omistuksen uusjaolla. Valtio antoi käyttöön omaa omaisuuttaan tai sitä hankittiin yksityisiltä vapaaehtoisin kaupun ja pakkolunastuksella. Tuotannontekijä siirtyi omistajalta toiselle, taloudelliset erot tasoittuivat ja kansakunta eheytyi.

Työn ja pääoman hallitsemassa vahvasti kansallisessa teollisessa järjestelmässä sekä työtä että pääomaa oli mahdollista jakaa uudelleen niin alueellisesti kuin ihmisten keskenkin. Valtio toimi

tarvittaessa myös itse teollisuuden tarvitseman pääoman lähteenä tai työllistäjänä.

Mutta miten jakaa uudelleen osaamista, joka piilee yksityisten ihmisten kyvyissä ja taidoissa? Kuinka ottaa joltakin jo hankittua ja miten siirtää sitä osaamisen puutteesta kärsivälle?

Lähes yhtä hankalaa on osaamiseen perustuvien tulojen uusjako. Mitä avoimemmaksi maailma muuttuu, sitä liikkuvampaa osaaminen on.

Osaamisen yhteiskunnassa tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus täytyy rakentaa uusin keinoin. Painopiste ei voi enää olla tulosten uusjaossa vaan mahdollisuuksien tasa-arvossa.

Mahdollisuuksien tasa-arvon kannalta ratkaisevia kenttiä ovat kodit ja koulu, erityisesti perusopetus. Jos siinä vaiheessa epäonnistutaan, huono-osaisuutta tai syrjäytymistä on myöhemmin hyvin vaikea korjata.

Osaamisen arvon kasvaessa myös yksilöön kohdistuvat vaatimukset kasvavat. Miten on, ovatko arvojärjestyksemme ja kannustimemme vastaavassa kunnossa.